DUNĂREA REVĂRSATĂ: RADU TUDORAN'S CUSTOMISED VERSION OF SOCIALIST REALISM

Jeanina Simona CACUCI
University of Oradea

Abstract: At the beginning of the 1960s, Romanian literature was under the influence of the Communist Party. In order to be accepted, a literary work would have to choose its theme, characters and language from the working or rural environment. This was a literature for and about workers and peasants. Thus, novels were, at that time, inspired by such elements and Radu Tudoran's Dunărea revărsată is not an exception. However, he does try to offer his readers a customized version of socialist realism, in a novel that combines the ideological demands of that time and the literary style that he was known for: a typical tudoranian female character will get entangled in a timid love story, mingled with sensational episodes, all on the background of the socialist construction at which she takes part. The result, although of no artistical value, is still a notable example of a writer's efforts to keep his artistic integrity in difficult times.

Keywords: communism, socialist realism, love, female character, sensational

Dacă *Toate pânzele sus!* este un excelent roman evazionist, una dintre cele mai bune producții literare ale deceniului al șaselea, enumerată de Eugen Negrici printre cele „cinci-șase cărți de proză adevărată"[1], *Dunărea revărsată* are toate premisele unui roman al realismului socialist.

Revoluția maghiară din 1956 a determinat, în România, o revenire la climatul inițial al instaurării unui regim dictatorial, un „îngheț peste dezgheț", cum spune Eugen Negrici[2], astfel că, în 1961, când apărea *Dunărea revărsată*, producțiile literare de valoare artistică reală erau puține. Procesul de mistificare a literaturii, început la finalul deceniului al cincilea, continuă și nu puțini sunt scriitorii care fac concesii literaturii oficiale: G. Călinescu, Titus Popovici, Petru Dumitriu, Eugen Barbu, Ion Marin Sadoveanu etc. În aceste condiții, deși cu *Toate pânzele sus!*, în 1954, Radu Tudoran dă un frumos exemplu de evadare prin literatură, nu se mai poate sustrage presiunii oficiale și este nevoit să introducă în *Dunărea revărsată* elemente ale realismului socialist. Concesiile nu sunt flagrante și există numeroase indicii care demonstrează că romanul din 1961 reprezintă, în primul rând, efortul scriitorului de a se păstra pe sine în literatura sa, în ciuda conjuncturii improprii.

Romanul, bazat pe o experiență de viață personală, este o enclavă bizară în opera prozatorului. „Straniul interludiu", cum îl numește Cristina Gabriela Dinu, între bine cunoscutul *Toate pânzele sus!*, roman cu numeroase merite artistice și literare, atât în cadrul literaturii pentru copii și tineret, cât și ca roman evazionist, și ciclul epic *Sfârșit de mileniu*, expresia artistică a maturității scriitorului, *Dunărea revărsată*, această manifestare literară îndoielnică, neconvingătoare, este o formulă hibridă rezultată din dorința scriitorului de a-și păstra stilul propriu și cerința de a fi în concordanță cu estetica de partid. Romanul, apărut în cinstea aniversării Partidului și premiat cu Premiul Academiei RPR, prezintă istoria unui șantier naval, denumit inițial „Năsturaș" (după numele proprietarului), rebotezat „Victoria" după naționalizare; scriitorul încearcă să surprindă atmosfera anilor 1948-1949, cu toate

[1] Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism*, Editura Fundației Pro, București, 2002, p. 32.
[2] Idem, *Ibidem*, Editura Cartea Românească, București, 2010, p. 25.

BDD-A22046 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 09:01:38 UTC)

schimbările aduse de noua guvernare. Având ca model un șantier naval din Brăila, unde scriitorul a locuit în acei ani, șantierul „Victoria" traversează o serie de modificări și îmbunătățiri și, într-un spirit triumfalist, reușește să își onoreze comenzile în ciuda sabotorilor și chiar a naturii potrivnice, nu fără ajutorul muncitorilor cuprinși de frenezia timpurilor noi. Dacă în *Flăcările*, roman din 1945, natura nu poate fi subjugată, în *Dunărea revărsată* este înfățișat triumful omului (comunist) asupra acesteia. Radu Tudoran recunoaște că titlul este simbolic - „simbolul fertilității și al energiei descătușate, al luptei oamenilor cu natura și al biruințelor asupra ei"[3].

Intenționalitatea romanului este explicată în același interviu, într-o declarație aproape lozincardă, nelipsită de obișnuitele formule elogioase la adresa ideologiei comuniste: „M-a preocupat să arăt – delimitându-mă la relațiile din jurul nostru – mersul înainte al lumii sub imboldul comuniștilor, a acelei gigantice energii umane care fertilizează, înnoiește și înnobilează pământul și făptura oamenilor. Totdeodată cu aceasta, am încercat să redau evoluția acelei părți cinstite, dar dezorientate a lumii vechi care, sub influența binefăcătoare a comuniștilor, se integrează mersului înainte al societății"[4]. Radu Tudoran nu poate fi, însă, catalogat ca scriitor oportunist decât, eventual, dacă preluăm formula „oportunism explicabil" a lui Bujor Nedelcovici. Conform acestuia, severitatea constrângerilor din anii 1950-1964 face ca oportunismul să fie scuzabil. Etichetarea lui Radu Tudoran ca oportunist sau pro-comunist ar fi, cel puțin parțial, injustă. *Dunărea revărsată* este mai degrabă o variantă personală, sau, mai bine spus, personalizată, a realismului socialist. Mai târziu, într-un interviu din 1969, Tudoran face o mărturisire din care transpare compromisul făcut pentru a-și păstra formula proprie, în ciuda concesiilor făcute regimului: „Odată gândirea dusă până la capăt, *Dunărea revărsată* este cartea care mi-a cerut cele mai grele eforturi, cel mai mare consum de pasiune, ca să-i dau spontaneitatea, să nu se vadă cât a fost judecată"[5].

Cu toate acestea, perenitatea romanului este afectată de compromisul făcut, astfel că ecoul apariției ei se stinge foarte repede. Receptarea critică este, desigur, lacunară și se bazează în cea mai mare parte pe articolele care au întâmpinat publicarea cărții.

Dicționarele literare apărute în post-comunism (cele care nu ignoră activitatea literară a lui Radu Tudoran) fie evită comentariile despre acest roman, fie doar îl inregistrează în opera tudoraniană, cu minime comentarii. Vasile Popovici, de pildă, privește cartea din 1961 ca repercusiune a sustragerii de la vocația reală a scriitorului – călătoria: „Când însă epicul s-a lipsit de ceea ce constituia o vocație, călătoria, rezultatul a fost modest: *Dunărea revărsată* (1961), roman marcat pe deasupra și de comandamentele timpului în care a fost scris, anii cincizeci"[6]. Considerațiile la adresa romanului se rezumă la aceste câteva rânduri. La fel de sumară este și descrierea din *Dicționarul general al literaturii române*, unde este citat S. Damian cu privire la varianta de compromis la care recurge Tudoran, la care adaugă o explicație succintă a romanului.

O analiză mai temeinică poate fi găsită în monografia *Radu Tudoran între biografie și destin, a Cristinei Gabriela Dinu*. Aceasta identifică o serie de neajunsuri în arhitectura romanului, cum ar fi lipsa vizionarismului, intriga neconvingătoare sau episoadele lungite excesiv. Opinia autoarei este justificată. *Dunărea revărsată*, fără îndoială una dintre cele mai

[3] Radu Tudoran, *Suflul actualității. De vorbă cu Radu Tudoran*, interviu acordat lui Boris Buzilă, publicat în „România liberă", nr. 5121, 1961, p. 2.
[4] *Ibidem*.
[5] Radu Tudoran, *Cu Radu Tudoran despre nostalgia cărărilor pierdute*, interviu acordat Ilenei Corbea, publicat în „Astra", nr. 1, 1969, p.1, reprodus în Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Biografii posibile*, Editura Eminescu, 1975, p. 250.
[6] Vasile Popovici, în Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu (coord.), *Dicționarul scriitorilor români*, Editura Albatros, București, 2002, p. 603.

BDD-A22046 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 09:01:38 UTC)

slabe scrieri ale lui Radu Tudoran, concurată doar de *Maria şi marea*, abundă în detalii superflue care diluează substanța epică (numeroase specificații tehnice sau informații documentariste, spre exemplu). Gândite probabil cu rol în redarea coloritului epocii, acestea dăunează şi datorită faptului că nu sunt suficient prelucrate artistic şi îngreunează lectura şi aşa discreditată de subiectul abordat. Cartea se salvează prin povestea de dragoste dintre Ana Odeta şi Matei, latură a romanului în care Radu Tudoran este el însuşi, dar, din păcate, nici aceasta nu este scutită de inserții pro-comuniste.

Receptarea mai apropiată în timp de apariția cărții se face din prisma literaturii oficiale, judecățile de valoare fiind astfel compromise. Imputările aduse scriitorului de S. Damian în volumul *Direcții şi tendințe în proza nouă* sunt, în orice caz, o dovadă că Radu Tudoran a încercat să îşi păstreze integritatea artistică: „Scriitorul păstrează încă o oarecare încredere în alte resorturi ale creației, care, după cum am văzut, nu mai aduc în cadrul nou efectul scontat”[7].

Mai puțin critic decât colegul său, Ion Lungu, sesizând şi el aceleaşi aspecte considerate dăunătoare, numeşte romanul din 1961 „una din creațiile cele mai izbutite despre industria noastră socialistă”[8]. Nu se poate să nu remarcăm în studiul lui Ion Lungu o părere care, azi, pare cel puțin ironică: *Dunărea revărsată*, poate cel mai slab roman al prozatorului, este considerat dovada unei evoluții ascendente de la *Toate pânzele sus!*, cea mai cunoscută operă a acestuia şi, probabil, cea care l-a fixat pe Radu Tudoran în conştiința posterității.

Dunărea revărsată este înțesat de fapte şi episoade, relevante, sau nu, pentru cele două planuri narative care pot fi distinse cu uşurință şi care țintesc să împace atât premisele realismului socialist, cât şi înclinațiile scriitoriceşti ale lui Radu Tudoran. Un prim plan al romanului se bazează pe ilustrarea vieții pe şantierul naval „Victoria”, cu eforturile muncitorilor şi ale tânărului director, Matei, de a-l salva şi de a învinge duşmanii poporului, o ilustrare a optimismului comunist. Al doilea plan poartă semnătura caracteristică lui Tudoran: istoria de dragoste dintre Ana Odeta, fostă burgheză reintegrată social prin muncă, şi Matei.

Cele două nivele epice se întrepătrund şi rezultă o narațiune uşor dezechilibrată structural, datorită excesului de inserții redundante. Ana Odeta, tânără de o frumusețe extraordinară – superlativele la adresa fetei sunt atât de numeroase încât devin obositoare, se întoarce în oraşul natal, în 1948, imediat după naționalizare, după ce fusese amanta unui afacerist bogat, Miltiade. Speriată de gândul că nu va mai vedea Dunărea niciodată, când bărbatul o informează despre părăsirea iminentă a țării, Ana Odeta decide să fugă. Intriga romanului şi faptul care o va lega pe Ana Odeta de acțiunea principală de pe fostul şantier „Năsturaş” este dorința fetei de a-şi reface viața, fără Miltiade, şi de a scăpa de presiunile mătuşii Didona, pentru care frumusețea fetei este cea mai bună modalitate de parvenire. Angajată inițial la magazia şantierului, Ana Odeta trece printr-un proces de re-educare şi re-integrare socială prin asimilarea spiritului de partid şi prin munca socialistă. Tot aici îşi reîntâlneşte dragostea din copilărie, pe Matei, alături de care, după ce inițial bărbatul nu o recunoaşte pe fata alături de care a locuit timp de o vară, trăieşte o sfioasă poveste de iubire, patronată şi ea de morala şi de spiritul comunist.

Arhitectura romanului este susținută de un suspans continuu; narațiunea se concentrează în episoade, de cele mai multe ori diluate şi inutil prelungite, care să răspundă la întrebări precum: Va scăpa Ana Odeta de spectrul trecutul ei degradant? O va recunoaşte Matei? Va supraviețui şantierul? Vor reuşi muncitorii să finalizele lucrările? etc. Suspansul se menține până la final, într-o desfăşurare epică de multe ori antrenantă, altfel lipsită de virtuți literare notabile. Curiozitatea cititorului este răsplătită cu un deznodământ în spiritul doctrinei comuniste: clasa muncitoare este biruitoare, duşmanii poporului sunt demascați şi pedepsiți.

[7] S. Damian, *Direcții şi tendințe în proza nouă*, Editura Pentru Literatură, București, 1093, p. 208.
[8] Ion Lungu, *Itinerar critic*, Editura Pentru Literatură, București, 1965, p. 240.

BDD-A22046 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 09:01:38 UTC)

Pentru cititorul contemporan, în lumina societății actuale, romanul pare o reprezentare vetustă a unei literaturi devalorizate și depășite, imaginea unei perioade a manifestărilor patriotarde și a limbajului de lemn. Cu toate acestea, *Dunărea revărsată*, fără a-și depăși limitele, păstrează meritul unui document al epocii, zugrăvind atmosfera și schimbările impuse de climatul epocii, fiind în același timp un exemplu de scriere realist socialistă, cu mărcile unei literaturi mistificate și utilizate ca unealtă propagandistică.

Literatura acelor ani, pentru a răspunde comenzii ideologice, este puternic alterată și limitată, din punctul de vedere al surselor de inspirație, la mediul muncitoresc sau rural. Producțiile literare nu mai sunt inspirate, ci dictate de acest mediu, de unde își vor prelua atât temele și personajele, cât și limbajul. Trăsăturile definitorii ale literaturii propagandistice cuprind aspecte precum: atitudinea pro-comunistă și anti-burgheză, triumfalismul, elogiul muncitorului comunist și al omului nou, optimismul obligatoriu, separarea personajelor în bune (țăranii, muncitorii) și rele (burghezia, intelectualii), promovarea urii de clasă, împotriva burghezo-moșierimii etc.

La o lectură, chiar și superficială, a romanului *Dunărea revărsată*, mărcile literaturii pro-comuniste sunt ușor sesizabile. Dihotomia maniheistă clasa muncitoare – clasa exploatatoare este piatra de temelie în construcția romanului: muncitorii șantierului (personaj colectiv, cu puține individualizări pe parcursul romanului – câte un Mirea, Rogoz, Topor, Arici), Ilie Conțu, Matei, Donos, Cocoș, Staicu și Ana Odeta, care a parcurs un drum cathartic de la femeie la tovarășă, depun mari eforturi pentru a salva șantierul, amenințat de dușmani ai poporului: un oarecare Vizante sau Petcu, implicați într-un furt, Golgota, Marchidan, Uică – partizani ai vechiului regim reprezentat de unii precum Năsturaș, Baciu sau Miltiade, ale căror nume sunt frecvent amintite pentru a blama patronii și burghezia.

Tot de această dihotomie aparține și opoziția analfabetism – intelectualitate. Cele mai meritorii personaje sunt luate din rândul muncitorilor fără carte, lipsa educației formale fiind chiar o calitate – Ana Odeta, muncitoare apreciată, are doar trei clase la școala profesională, în timp ce directorul șantierului are doar cinci, „dar primare!”. La antipodul lor este inginerul Dutchievici, personaj din clasa intelectualilor, cu studii în străinătate și cu obiceiuri păstrate din vechiul regim. Inginerul devenit inutil, depășit, este o ipostază a intelectualității în comunism, o referire ironică la marginalizarea oamenilor educați.

Sunt nelipsite critica și autocritica, apanajul unui bun comunist: maistrul Golgota convoacă o ședință pentru a-l critica pe Ilie Conțu, șeful serviciul administrativ, că folosește mașina șantierului în scopuri personale, pe Cocoș că poartă mănuși de piele, asemenea burghezilor, pe Donos, secretarul de Partid, că a inhibat critica constructivă la adresa lui Cocoș, poruncind să fie dată jos caricatura acestuia de pe panou sau pe Dutchievici că are aere de boier. „Așa de tare fu mustrarea și-atât de convingătoare, încât Ilie Conțu, încredințat că purta toate vinile, se urcă spășit la tribună și își făcu o autocritică usturătoare, făgăduind la urmă că de azi înainte se va strădui să meargă treburile bine”[9], explică naratorul urmarea criticii, într-o formulare din care transpare puterea de manipulare a discursului comunist.

Tudoran prezintă o imagine pastelată a socialismului și a schimbărilor benefice populației, o imagine ce face apologia regimului și crează iluzia unei lumi utopice: „Uneori franzeluța era albă numai pe deasupra, scăldată în făină curată înainte de a fi băgată la cuptor; înăuntru găseai o amestecătură ticăloasă de grâu mucegăit, tărâțe și orz… Azi se dădea pâine, cu socoteală, să aibă fiecare, stabilizarea de anul trecut curmase jocul demențial al milioanelor, făcuse un echilibru între câștigul omului și nevoile lui, și banul avea un temei”[10]. Apologia continuă cu versurile scrise (din propriu îndemn!) de un muncitor neștiutor de carte, fiind un exemplu elocvent de literatură aservită, de opere acceptate și promovate de Partid în

[9] Radu Tudoran, *Dunărea revărsată*, Editura Pentru Literatură, București, 1961, pp. 350-351.
[10] *Ibidem*, p. 52.

BDD-A22046 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 09:01:38 UTC)

acea perioadă, deşi conţinutul nu este doar lipsit de orice valoare estetică, ci este de domeniul rizibilului: „Cu şase boi la car ne pleacă moartea/ Iar ceaunul o salută majestuos…”[11].

Divinitatea este depăşită de puterea Partidului. Credinţa religioasă se dovedeşte inutilă, iar ajutorul divin fals în faţa posibilităţilor comuniştilor: „Pe vremea când mergeau la biserică, în viaţa lor nu fusese nicio minune, decât cei doi copii, dar aceştia veneau la oricine, şi la oameni cu credinţă şi la păcătoşi! Minunea se petrecea abia astăzi, dar altfel decât minunile din scripturi”[12]. În conformitate cu ideologia comunistă, scriitorul dezavuează ideea de divinitate nu doar prin asemenea relatări sau prin scrierea cu literă mică, ci şi prin expansiunea puterii comuniştilor la dimensiuni biblice.

Într-un articol din „România literară”, Ion Simuţ nota cu referire la literatura pro-comunistă: „Optimismul obligatoriu răzbate în lozinci versificate, îndemnuri mobilizatoare, încrederea în viitorul măreţ, confirmarea politicii partidului”[13]. Romanul lui Tudoran nu este o excepţie: limbajul de lemn se manifestă plenar în discursurile şi replicile propagandistice care împânzesc romanul. Iluzia proprietăţii comune a poporului şi a supremaţiei clasei muncitoare este reactualizată prin inserţiile lozincarde din dialogurile personajelor – ipostaze ale omului nou: „Ai grijă, tovărăşico, să nu greşeşti, că nu-i averea mea, e a poporului!”[14] sau „Nu mai muncim pentru patron, muncim pentru noi”[15]. Servilismul şi nuanţele propagandistice ale discursurilor sunt accentuate de atitudinea excesiv optimistă şi de ura violentă de clasă: „O să muncim din toată inima (…). Iar dacă or mai fi între noi secături şi leneşi, ori alte soiuri şi spețe de lichele şi de duşmani ai poporului, o să le rupem picioarele şi o să le astupăm gura. Hai, măi tovarăşi, bateţi din palme şi strigaţi să trăiască Partidul Muncitoresc Român, trăiască Republica noastră, ura!”[16].

Limbajul, cum se poate uşor observa şi din citatele de mai sus, este clişeizat, sărac şi lipsit de componenta estetică aproape în totalitate. Mijloacele de exprimare simpliste şi preluarea unor expresii din mediul muncitoresc respectă cu fidelitate comandamentele oficiale şi afectează negativ valoarea artistică a romanului. Aceleaşi clişee se pot observa şi la nivelul personajelor, nindividualizate, mai degrabă şabloane ale unor categorii sociale: muncitorii – dornici de muncă, lipsiţi de educaţie, liderii comunişti – entuziaşti, ambiţioşi, luaţi din rândurile muncitorilor şi rămăşiţele burgheziei – depăşiţi, răuvoitori, urmărindu-şi propriile interese.

Din masa de personaje, sunt singularizaţi Matei şi Ana Odeta, angajaţi în primul rând în construirea socialismului şi abia în plan secundar, într-o poveste de dragoste. Portretul lui Matei, la fel ca portretul Anei Odeta, este alcătuit din superlative şi hiberbole. Chipul, de pildă, îi este îmbrăcat într-o „lumină fantastică” de „ochii verzi şi limpezi, cum nu-i nevoie şi nu-i drept să aibă bărbaţii”[17]. Noul director al şantierului este un om impetuos, ambiţios peste măsură şi plin de un optimism contagios. Ales din rândul muncitorilor, fusese vopsitor înainte, Matei condensează toate trăsăturile unui bun comunist şi ale omului nou: cu origini sănătoase, muncitor, fără prea multă carte, dedicat trup şi suflet şantierului, faţă de care orice altă nevoie umană cade în plan secund. Sarcinile care îi sunt atribuite tovarăşului Matei ating dimensiuni biblice: „El se afla în faţa unei moşteniri primejduite şi deficitare - şi de o

[11] Radu Tudoran, *op. cit.*, p. 52.
[12] *Ibidem*, p. 103.
[13]Ion Simuţ, *Literatura oportunistă* în „România literară”, nr. 25, 2008, http://www.romlit.ro/literatura_oportunist, accesat la 13.02.2015.
[14] Radu Tudoran, *op. cit.*, p. 47.
[15] *Ibidem*, p. 49.
[16] *Ibidem*, p. 90.
[17] *Ibidem*, p. 159.

BDD-A22046 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 09:01:38 UTC)

săptămână se străduia să găsească un drum în acest haos, să despartă pământul de ape, ca la începutul creațiunii”[18].

Implicarea lui Matei în idila cu Ana Odeta, analizată din prisma literaturii oficiale, îi alterează credibilitatea și interferează cu imaginea de bun comunist. „De la un director activ, cu prestigiu în fața oamenilor cât timp se află pe șantier, Matei ajunge un searbăd amorez, melancolizând în barcă pe Dunăre, purtând conversații emfatice”[19] , notează criticul S. Damian, reproșându-i scriitorului ecourile altor resorturi creatoare, în afara socialismului.

La modul abstract, atât Matei, cât și Ana Odeta, sunt caractere puternice care luptă pentru un scop superior. Puse în slujba comunismului, devin exponenții culturii de masă. Ana Odeta, eroină alcătuită după tiparul specific lui Tudoran, nu este nici ea scutită de infuzia de elan socialist.

Rigidității planului social (și socialist) al romanului, scriitorul îi opune poezia iubirii, într-o formulă narativă care, din păcate, nu reușește să împace armonios, cum fusese intenționat, lupta de clasă și inefabilul erotic. Indubitabil, există multă poezie în *Dunărea revărsată*, începând cu alcătuirea Anei Odeta, unde Tudoran își dovedește încă o dată vocația în crearea personajului feminin, și până la sensibilitatea iubirii pe care aceasta i-o poartă lui Matei (și care se va materializa într-o relație la fel de sfioasă și sensibilă), sau la stihialul acvatic și poezia Dunării, investită cu o serie de semnificații. Dar când în simbolistica Dunării autorul include forța naturii, acoperită de triumfalismul și eroismul de paradă al comuniștilor, iar planul erotic este în totalitate subjugat de estetica realismului socialist, rezultatul nu poate fi decât o narațiune săracă din punct de vedere artistic și estetic, iar romanul este, în cel mai bun caz, mediocru.

Potențator și, în același timp, cel mai puternic aliat al frumuseții (hiperbolizate) a protagonistei este aici, pe lângă cadrul natural, munca și abilitățile de trasatoare: „Era o muncă și un miracol – ochiul ei se arăta ager și mâna dibace, iar felul cum se mișca pe podele putea să te amețească. Ajungând la capul șipcii se ridică, îmbujorată – mișcarea în genunchi fusese anevoioasă. O șuviță de păr îi ieșise din basma, atârnând pe ceafă, și așa cum încerca să și-o pună la loc, cu brațele ridicate, frumusețea ei părea abuzivă și intolerabilă”[20]. Exacerbarea calităților personajului, galvanizate de statutul de tovarășă, este cu atât mai dăunătoare cu cât imaginea Anei Odeta devine artificială. Fără îndoială că eroina, chiar și în această ipostază a senzualității comuniste, manifestă un oarecare magnetism, tributar finețiși talentului lui Radu Tudoran, dar efectul subjugării acestui talent comenzii ideologice este resimțit.

Aceeași artificialitate persistă și în una din scenele finale: când este atacată de maistrul Golgota (demascat, încearcă să fugă, nu fără a-și îndeplini o ultimă satisfacție) și este pe punctul de a se îneca în Dunăre, datoria socialistă devine o forță salvatoare, capabilă să o mobilizeze pe Ana Odeta dintr-o moarte care îi părea firească. Iar deznodământul episodului, cu Ana Odeta, goală, trăgându-l pe Golgota din apă, și, în pragul delirului, ajungând exact la timp pentru a anunța oamenii de revărsarea Dunării, este atât de nereușit, încât explicațiile naratorului devin caduce: „În lumina reflectoarelor, în vuietul surd al Dunării, inertă, goliciunea ei, ca a unui luptător purtat pe scut la sfârșitul bătăliei, era nobilă și incredibil de pură”[21].

Dacă în cazul altor protagoniste sunt urmărite cu preeminență tribulațiile erotice ale personajului feminin, în cazul Anei Odeta esențială este transformarea și re-integrarea socială sub influența benefică a regimului comunist, a muncii și a atmosferei de pe șantierul naval. Tudoran pare să își sacrifice intenționat eroina, atribuindu-i un trecut promiscuu (Ana Odeta

[18] Radu Tudoran, op. cit., p. 67.
[19] S. Damian, *op. cit.*, p. 209.
[20] Radu Tudoran, op. cit., p. 321.
[21] *Ibidem*, p. 687.

BDD-A22046 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 09:01:38 UTC)

avusese legături cu diverşi bărbaţi în timp ce era amanta lui Miltiade), pentru a putea accentua rolul izbăvitor al activităţii în câmpul muncii. Evoluţia personajului de la o femeie burgheză la o muncitoare apreciată se vrea cu atât mai evidentă, cu cât traseul Anei Odeta este punctat în momente definitorii care modelează personalitatea tovarăşei: deşi vechiul stil de viaţă este mai atractiv, mai confortabil, Ana Odeta merge în fiecare zi la muncă dintr-un impuls aproape mecanic, singura dorinţă a ei devine să fie apreciată ca muncitoare, nevoile şantierului sunt puse deasupra oricărei alte dorinţe.

O marcă a scriiturii lui Radu Tudoran, nelipsită nici în *Dunărea revărsată*, este senzaţionalul. Prozatorul dinamizează naraţiunea ternă a romanului cu elemente care să uimească şi să impresioneze citiorul, apelând, nu o dată, la răsturnări de situaţie. Marieta, soţia lui Costea, descrisă iniţial ca o femeie duşmănoasă şi excesiv de geloasă pe colegele soţului ei, devine blândă şi plăcută după ce descoperă şi ea virtuţile muncii. Tranformarea este înregistrată în primul rând la nivel fizic. Femeia care „îşi strângea buzele ca un dos de găină" cu răutate este descrisă în cu totul alte cuvinte după ce se desparte de Costea şi se angajează la Societatea de Telefoane, subliniindu-se o tristeţe reţinută: „Slăbise, avea faţa subţiată, în schimb gura căpătase o blândeţe molcomă, care se transmitea obrazului, bărbiei, dându-le căldură şi chiar gingăşie"[22].

O altă istorie senzaţională este cea a maistrului Golgota, liderul de sindicat. Personajul, o glorificare a limbajului de lemn şi a discursurilor emfatice, mobilizatoare, este nemulţumit de numirea lui Matei ca director şi urmăreşte, prin adunările convocate, să fie ales în locul lui acestuia. Arivismul lui Golgota este camuflat de respectul pe care i-l poartă muncitorii, iar răsturnarea de situaţie din final ar putea fi prevăzută doar prin pocnitul din măsele al maistrului, tic ce demonstrează nervozitate, şi îi gradează nemulţumirea într-o tensiune crescândă ce va culmina cu lovitura de teatru din final: Golgota nu doar zădărniceşte reuşita muncitorilor, ci o atacă şi pe Ana Odeta, fiind în cele din urmă salvat de aceasta de la înec.

Tot de senzaţional aparţine şi acest deznodământ în care, aşa cum am arătat mai sus, Ana Odeta îl salvează pe maistrul Golgota şi se salvează şi pe sine, dintr-un impuls de solidaritate comunistă, după o luptă pe viaţă şi pe moarte în decorul stihial al Dunării.

Din orice perspectivă ar fi analizat, romanul Dunărea revărsată este în pierdere. Chiar şi cu păstrarea esenţei stitlului tudoranian, coroborat cu elemente ale realismului socialist, alterarea este evidentă. Prea puţine aspecte ale romanului sunt meritorii. Rezistă, din această versiune personală a realismului socialist, o istorie de dragoste timidă şi conturul celor doi protagonişti, extraşi din contextul politic: Matei, ca imagine a demnităţii, ambiţiei şi dăruirii şi, mai mult decât personajul masculin, Ana Odeta, prin perseverenţa erotică şi farmecul inefabil, la fel ca al tuturor eroinelor tudoraniene.

Bibliografie:

1. Tudoran, Radu, *Dunărea revărsată*, Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1961.

Referinţe critice:

1. Buzilă, Boris, *Suflul actualităţii. De vorbă cu Radu Tudoran*, în „România liberă", nr. 5121, 1961, p. 2.
2. Corbea, Ileana, Florescu, Nicolae, *Biografii posibile*, Editura Eminescu, 1975.
3. Damian, S., *Direcţii şi tendinţe în proza nouă*, Editura Pentru literatură, Bucureşti, 1963.

[22] Radu Tudoran, *op. cit.*, p. 485.

BDD-A22046 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 09:01:38 UTC)

4. Dinu, Cristina Gabriela, *Radu Tudoran între biografie și destin*, Editura Premier, Ploiești, 2012.
5. Lungu, Ion, *Itinerar critic*, Editura Pentru Literatură, București, 1965.
6. Negrici, Eugen, *Literatura română sub comunism*, Editura Fundației Pro, București, 2002.
7. Idem, *Ibidem*, Editura Cartea Românească, București, 2010.
8. Simuț, Ion, *Literatura oportunistă* în „România literară", nr. 25, 2008, http://www.romlit.ro/literatura_oportunist, accesat la 13.02.2015.
9. Zaciu, Mircea, Papahagi, Marian, Sasu, Aurel (coord.), *Dicționarul scriitorilor români*, Editura Albatros, București, 2002.

BDD-A22046 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 09:01:38 UTC)